

NOAH

Friends of the Earth Denmark

Årsberetning 2005

Forord

"VK-regeringen er yderst skadelig for dig og dine omgivelser", sagde NOAH op til valget i januar 2005. "Stop Bush!", sagde NOAH i juni. Hvad er meningen? NOAH plejer da ikke at blande sig i hverken hjemlig valgkamp eller hvem andre stater har valgt til deres ledere. Det plejer da at handle om miljøspørgsmål.

Det handler selvfølgelig om miljø. Som du kan læse mere om på side 10, har NOAH overvåget regeringens miljøpolitik siden dens tiltræden i 2001, og konklusionen er desværre, at regeringens politik ikke er til gavn for miljøet. Derfor måtte vi, af hensyn til miljøet, advare mod at stemme på den siddende regering ved folketingsvalget. Alligevel har vi haft grund til at rose miljøminister Connie Hedegaard for hendes indsats op til og på klimatopmødet i Montreal (se side 4) samt for hendes håndtering af Bilka-sagen (se side 13) – indtil regeringen overdrog sagen til et andet ministerium.

I juli 2005 var NOAH – igen ud fra miljøpolitiske overvejelser – medarrangør af en demonstration mod USA's præsident George W. Bush. Vi kan hver især have mange andre grunde til ikke at være fornøjet med USA's internationale ageren for tiden, men NOAHs begrundelse for at gå med handlede om den amerikanske regerings manglende vilje og evne til at løfte USA's medansvar for globale miljøproblemer, især den globale opvarmning. Læs mere om dette på side 10.

NOAH vil aldrig lade sig spænde for en partipolitisk vogn, men alene anlægge en nøgtern miljøpolitisk synsvinkel. Og det kan betyde, at vi nogle gange er nødt til at kalde en spade for en spade.

Af andre vigtige projekter, NOAH har gennemført i 2005, vil vi her nævne en stor og spændende konference om behovet for at revidere Euratom-traktaten. Læs mere om denne på side 8.

Økonomisk blev 2005 igen et år med overskud, selv om den økonomiske aktivitet var mindre end i 2004. Så denne årsberetning fortæller om en hel masse ting, NOAH har gennemført for stærkt begrænsede midler. Hvad kunne det ikke blive til, hvis vi havde flere?

Støt NOAH.

NOAHs bestyrelse

Ingrid Hind

Jesper Hostrup Hansen

Lise Fogh Pedersen

Denne beretning er vedtaget på NOAHs ordinære generalforsamling d. 2. april 2006.

Generalforsamlingen genvalgte til bestyrelsen Lise Fogh Pedersen og Jesper Hostrup Hansen. Til bestyrelsen valgtes endvidere Per Gundersen i stedet for Ingrid Hind, som ikke ønskede genvalg.

Forsidebillede: NOAH deltog gennem Friends of the Earth i klimakonferencen COP 11 i Montreal i Canada i december 2005. Læs mere på side 4 og 5.

NOAH og FoE

Friends of the Earth International

Friends of the Earth International (FoEI) er en verdensomspændende sammenslutning af selvstændige miljøorganisationer. Med 73 nationale organisationer og 5000 lokalgrupper er det verdens største græsrods sammenslutning. I fællesskab arbejder organisationerne med presserende miljømæssige og sociale sager, og søger samtidigt at være katalysatorer for en udvikling mod bæredygtige samfund.

De 30 europæiske medlemmer er desuden organiseret i **Friends of the Earth Europe (FoEE)**, der hovedsageligt beskæftiger sig med EU-spørgsmål.

Fælles mål og værdier

I september deltog NOAHs Internationalgruppe i FoEI's EGM (Extraordinary General Meeting) i Malaysia, som indgik som en del af FoEI's "Strategy and Vision Planning Process". Denne proces har til formål at styrke netværket og samarbejdet i kraft af fælles værdier og målsætninger. Det var et utroligt spændende møde, der strakte sig over 5 dage, og hvor det også lykkedes at få sat nogle vigtige NOAH-aftryk. Resultaterne af mødet fremgår af nedenstående.

CORE VALUES

- ✓ Ecological and cultural diversity
- ✓ Peoples' sovereignty, human and peoples' rights
- ✓ Equity and environmental, social, economic and gender justice
- ✓ The intrinsic value of nature and the inextricable link between nature and people
- ✓ Participatory democracy and other forms of participatory decision making processes
- ✓ Solidarity, responsibility and human dignity

VISION OF THE WORLD

Our vision is of a peaceful and sustainable world based on societies living in harmony with nature. We envision a society of interdependent people living in dignity, wholeness and fulfilment where equity and human and peoples' rights are realized.

This will be a society built upon peoples' sovereignty and participation. It will be founded on social, economic, gender and environmental justice and free from all forms of domination and exploitation, such as neoliberalism, corporate globalization, neo-colonialism and militarism.

VISION FOR THE NETWORK

Friends of the Earth International is a worldwide grassroots environmental network campaigning for an ecologically sustainable, just and peaceful world. We are a vibrant, credible and effective federation, driving social transformation and securing sustainable, gender just and equitable societies.

Our strength comes from our solidarity, passion, and shared beliefs. We respect each other and value our diversity. We inspire and bring about change by living according to our values, and we learn from our experiences. In turn, we are inspired by successful campaigns and strengthened by the friendships and alliances we forge.

We believe that our children's future will be better because of what we do.

OUR MISSION

- ✓ To collectively ensure environmental and social justice, human dignity, and respect for human rights and peoples' rights so as to secure sustainable societies.
- ✓ To halt and reverse environmental degradation and depletion of natural resources, nurture the earth's ecological and cultural diversity, and secure sustainable livelihoods.
- ✓ To secure the empowerment of indigenous peoples, local communities, women, groups and individuals, and to ensure public participation in decision making.
- ✓ To bring about transformation towards sustainability and equity between and within societies with creative approaches and solutions.
- ✓ To engage in vibrant campaigns, raise awareness, mobilize people and build alliances with diverse movements, linking grassroots, national and global struggles.
- ✓ To inspire one another and to harness, strengthen and complement each other's capacities, living the change we wish to see and working together in solidarity.

Klima

Klimaforhandlingerne – hvad skal der til?

I forbindelse med "Stop Bush"-demonstrationen (se s. 10) opridsende NOAH følgende minimumskrav (opstillet af Friends of the Earth International) til en brugbar klimaaf tale:

- En aftale om, at den globale gennemsnitstemperatur ikke må stige mere end 2 grader over førindustrielt niveau.
- En aftale der kan sikre dette mål ved hurtigt at vedtage de nødvendige nationale mål for reduktioner af drivhusgasser sammen med en tidsplan for gennemførelse.
- En handlingsplan der indfrier målene ved brug af energibesparelser, udvikling og brug af energieffektive produkter, samt udvikling og øget brug af vedvarende energikilder.
- En aftale om hurtig hjælp til de fattige lande, der allerede mærker konsekvenserne af klimaforandringerne.

Brev til miljøministeren

Op til klimakonferencen i Montreal i Canada i december sendte NOAH et brev til miljøminister Connie Hedegaard, hvor vi opfordrede hende til sammen med EU at lægge pres på USA for at gå med i en bindende aftale samt at skærpe kravene om CO₂-reduktioner til industrilandene.

Den 17. oktober mødtes EU's miljøministre for at blive enige om strategien. FoE-Europe overdrog i den anledning 27 malede budskaber (udvalgt mellem flere tusinde) til den britiske miljøminister. Fra dansk side havde vi sendt ca. 300 malerier/budskaber indsamlet ved aktioner i Aalborg, Århus, Fredericia, Svendborg, Glostrup og Gl. Torv i København. Desuden havde elever fra diverse skoler og grafiske værksteder bidraget.

Op til konferencen i Montreal havde en masse FoE-grupper, bl.a. NOAH, produceret ca. 2000 malerier på 40x40 cm, som tilsammen udgjorde en væg på 100 meter. Her er den stillet op i Luxembourg den 17. oktober.

FN's klimatopmøde giver grund til et lille håb

NOAH ser positivt på resultatet af FN-konferencen om klima i Montreal i december 2005, men advarer mod overdreven optimisme.

"Midt i en stigende strøm af bekymrende rapporter om Jordens klima er der grund til et gran af optimisme" udtaler NOAHs klimatalsmand Henning Bo Madsen efter afslutningen af FN's Klimatopmøde i Montreal lørdag den 10. december", og fortsætter: "Det vigtigste resultat af klimamødet er efter NOAHs mening, at Kyoto processen ikke

bliver sat i stå efter år 2012, men at de lande, som har ratificeret Kyoto protokollen har besluttet at arbejde videre med at fastsætte bindende mål også efter 2012.”

”Der er også grund til at glæde sig over, at alle lande under FN’s Klimakonvention har besluttet at gå ind i en proces for at udarbejde en langsigtet strategi for at imødegå de fremtidige klimaændringer. En proces, som også USA efter et voldsomt pres i sidste øjeblik besluttede sig for at gå med i.”

Kim Ejlertsen fra NOAH’s Energigruppe udtaler: ”Desværre er der også grund til alvorlig bekymring for, at den internationale forhandlingsproces går for langsomt, og at de fremtidige mål for reduktion af udledningerne bliver for svage. EU-landene diskutererede som optakt til Montreal reduktioner på 15-30 pct. i 2020 og 60-80 pct. i 2050. Men i slutdokumentet fra miljøministrenes møde i Luxembourg 17. oktober 2005 var alle reduktionsprocenter fjernet. Det er nødvendigt med bindende mål på mindst 30 pct. i 2020 og 80 pct. i 2050 for at EU kan levere sit bidrag til de nødvendige globale reduktioner af drivhusgasser. Desuden er der risiko for, at reelle nedskæringer i de rige landes udledninger af drivhusgasser bliver saboteret af de mange smuthuller, der ligger i Kyoto protokollens såkaldt fleksible mekanismer.”

Kim Ejlertsen fortsætter: ”Den megen tale om overførsel af miljøteknologi til udviklingslandene frygter vi for en stor del vil komme til at handle om I-landenes erhvervelse af CO₂-udledningstilladelser via teknologiske fix som. f.eks. CO₂-undergrundslagring (Carbon Capture and Storage, CCS) og plantageprojekter i udviklingslandene”.

På hjemmefronten har vi måttet konstatere, at den danske klimastrategi under den siddende regering er blevet til et spørgsmål om at finde de letteste og billigste måder at skaffe sig udenlandske CO₂-kvoter til at pynte på det danske CO₂-regnskab, fremfor at skabe en langsigtet strategi for at nedskære vores hjemlige udledninger af drivhusgasser. Det gælder for energiområdet såvel som for transportsektoren og landbruget.

Henning Bo Madsen fra NOAHs energigruppe:

”NOAH opfordrer miljøministeren til at arbejde for store, reelle nedskæringer i de hjemlige udledninger af drivhusgasser. Der findes rigeligt med dokumentation for, at det kan gøres, og at det endda kan blive til økonomisk fordel for Danmark. Vi opfordrer også regeringen til at arbejde for det samme i EU-regi”.

Trafik

NOAH kræver fair billetpriser på flyrejser

Regeringen har fjernet den nuværende passagerafgift på sølle 75 kr. På www.fly-rejser.net kan man beregne, hvor meget en flybillet eller charterrejse ville have kostet, hvis den havde været belagt med samme afgifter som andre forbrugsgoder.

Mellem 1990 til 2003 steg det årlige CO₂-udslip fra EU's lufttrafik med 73 %. EU-kommissionen forudser, at det årlige udslip vil være steget med 150 % i 2012, medmindre der gribes ind. I 1960 fløj en dansker under 100 km, nu flyver vi over 3000 km pr. år.

Luftfart er den transportform, der er forbundet med langt den største miljøeffekt både i forhold til transportkilometer og forbrugerpriser, og luftfart er den transportform med mindst potentiale for energibesparende forbedringer – alligevel er der stort set ingen afgifter på flytrafik. Der er hverken afgifter på flybrændstof eller moms på flybilletter og charterrejser. Fra 1986 til 1991 var charterafgiften på rekordhøje 400 kr. (535 kr. i nutidskroner).

Regeringen har med fjernelsen af passagerafgiften føjet spot til skade. Luftfarten har i alt for mange år kørt på frihjul. Et balanceret afgiftsniveau vil betyde mere jævnbyrdige forpligtelser mellem sektorerne med hensyn til nødvendige langsigtede CO₂-reduktioner. Det vil også betyde en mere fair konkurrence med andre sektorer om forbrugernes gunst.

CO2-beregninger Afgift-beregninger

Fly-rejser.net

Fair billetpriser på flyrejser

Forside Danmarks muligheder Hvem står bag?

Skal du ud og flyve?

Flyv skattefrit

Flybilletter bliver billigere og billigere. Det er rørende billigt at flyve til Barcelona eller Milano. Godt for dig, men ikke så godt for vores miljø

Vidste du, at der ikke er moms på flybilletter?
Og vidste du, at der ikke er afgifter på flybrændstof?

På denne webside kan du finde ud af, hvor meget du *sparer!*

Hvor skal du hen?

Albanien

Copyright (c) NOAH - Friends of the Earth Denmark - 2005

www.fly-rejser.net leverer kontante budskaber, der i de flestes øjne er rimelige, men som alligevel ligger langt fra den førte politik og mediernes dagsorden. Vi har i beregningerne underspillet en del, men alligevel står budskabet lysende klart. En grundigere analyse af forudsætningerne i beregningerne, vil uden tvivl munde ud i endnu større miljøeffekt og endnu højere priser.

For øjeblikket har vi i den vestlige verden et forbrugsmønster, der betyder globale klimaændringer langt ud i fremtiden. NOAH arbejder for at udvikle bæredygtige samfund. For at opnå en jævn omstilling i Danmark mener NOAH, at brændstofafgiften skal stige med én krone hvert år i det mindste de næste 20 år, hvor afgiften således vil være knap 25 kr. pr. liter.

Det har aldrig været billigere

Forliget om takster på Storebælt og støtte til hurtigfærgerne vil - ifølge beregninger fra Transport- og Energiministeriet - formentlig forøge det samlede CO₂-udslip i øst-vest trafikken med ca. 3 %. Dette er helt i modstrid med Danmarks forpligtelse til at nedsætte vores samlede CO₂-udslip. Trafiksektoren er i forvejen den store synder. Energiforbruget til vejtransport er steget med 53 % fra 1980 til 2003 og med 20,8 % fra 1990 til 2003 (læs mere på Energistyrelsens hjemmeside, http://www.ens.dk/graphics/Publikationer/Statistik/Energistatistik_2003/html/chapter07.htm).

NOAHs Trafikgruppe udtalte: "Det er uforvarligt at nedsætte biltaksterne på Storebælt og tillige støtte hurtigfærgetrafikken. Forliget betyder, at de mest energiforbrugende transportformer bil, lastbil og hurtigfærger støttes, mens togtrafikken, der er 4-5 gange så energioekonomisk som biltrafik og 24 gange så energioekonomisk som kørsel i bil fra København til Sjællands Odde og hurtigfærgen til Århus, vil miste passagerer.

Togtrafikken står i forvejen dårligt i priskonkurrencen i øst-vest-trafikken, hvis der er mere end 1-2 personer i hver bil. Forliget, der kun giver beskedne forbedringer for togtrafikken, vil forstærke skævvridningen i konkurrenceforholdet.

Det eneste rigtige havde været at fastholde taksterne for vejtrafikken og give togtrafikken i hele landet markante prislettelser og pålægge/forøge energiafgifterne på de mest energislugende transportformer. Sænkning af taksterne for biler og lastbiler over Storebælt og støtte til færgetrafikken vil formentlig betyde en samlet stigning i trafikken over Storebælt på knap 10 % og en stigning i CO₂-udslippet i øst-vesttrafikken på ca. 3 % - set i forhold til dagens situation."

Nyt NOAH-logo

I 2005 var tiden kommet til at tage afsked med NOAHs gamle logo med gubben i arken. I stedet bruger vi symbolet fra Friends of the Earth – et stort **O**, som passer fint ind, når vi skriver NOAH med store typer. NOAH er stadig en miljøbevægelse, selv om ordet "Miljøbevægelsen" ikke længere er en del af logoet.

Energi

International konference om "Intelligent Energi for Europa"

Fredag d. 23. september 2005 mundede en international konference med repræsentation fra europæiske regeringer, parlamenter, industri, forskningsinstitutioner og NGO'er ud i, at parlamentarikere fra Danmark, Frankrig og EU-parlamentet vil sætte et initiativ i gang med det formål at reformere den næsten halvtreds år gamle Euratom-traktat.

Konferencen, der var arrangeret af NOAH i samarbejde med andre danske, svenske og internationale miljøorganisationer, blev afholdt i Landstingssalen på Christiansborg. Konferencen, som havde titlen "*Energy Intelligence for Europe. The Euratom Treaty and Future Energy Options: Conditions for a Level Playing Field in the Energy Sector*", havde til hovedformål at fremme en beslutning om en fælleseuropæisk regeringskonference om en revision af Euratom Traktaten, samt at være med til at skabe et bedre beslutningsgrundlag for den danske regering i forbindelse med en aktiv politik i forhold til Euratom og Euratom-traktaten. De mere end hundrede deltagere inkluderede bl.a. folk fra Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling, Teknologirådet, Forskningsstyrelsen, Energistyrelsen, Forskningscenter Risø, Danmarks Tekniske Universitet, Dansk Energi, Danmarks Vindmølleforening, Miljøorganisationernas kärnavfallsgranskning og Miljörelsens Kärnavfallssekretariat.

Energy Intelligence for Europe

23. september 2005

Dagens første hovedtaler, Peter Brazel fra det irske Miljøministerium, talte om mulighederne for en Euratom revisionskonference og ændringer af Euratom Traktaten.

En af dagens højdepunkter var den efterfølgende livlige en-times debat om Euratom-traktatens fremtid, der blev ført mellem Nina Commeau-Yannoussis, Leder af Afdelingen for Energipolitik og Forsyningssikkerhed i Europa-Kommissionens Generaldirektorat for Energi og Transport, og Andreas Molin fra det østrigske miljøministerium. Debatten blev styret af Dominique Voynet, medlem af det franske senat og tidligere fransk miljøminister, der gav en passioneret introduktion til emnet og udfordrede debattørerne med spørgsmålet: "Er det ikke på høje tid at indføre gennemsigtighed og demokrati i en sektor, der alt for tit har undgået offentlig opmærksomhed og kontrol?"

Eftermiddagens program fortsatte på det samme høje internationale niveau: Særlig interessant var konferencens anden hovedtale, der blev givet af Christian Kjær, som er Policy Director for European Wind Energy Association (EWEA), der indbefatter producenter, som dækker 98 % af det globale marked for vindkraft. Ifølge ham og EWEA er effektiv konkurrence på de europæiske elektricitetsmarkeder en myte. Medmindre de nuværende forvriddinger af markedet bliver overvundet - inklusive den, der udgøres af Euratom-traktaten - vil der ikke være noget effektivt indre marked for de vedvarende energikilder at konkurrere inden for rammerne af.

Dr. Lutz Mez, direktør for det Miljøpolitiske Forskningscenter ved Berlins Frie Universitet, der sammen med medlem af Folketinget Anne Grete Holmsgaard ledede konferencen, konkluderede på vegne af Dominique Voynet: "Det er opmuntrende at se at parlamentarikere fra flere EU-lande allerede har besluttet sig for at sætte et initiativ i gang i forbindelse med en fælleseuropæisk regeringskonference, samtidigt med at man vil samarbejde med EU-parlamentet på dette område".

Kim Ejlertsen, sekretariatsleder fra NOAH, udtalte: "Arrangørerne vil nu sammenfatte konferencens resultater og forsøge at formidle de input videre, den har givet. I januar 2004 diskuterede Folketinget muligheden for en revision af Euratom-traktatens bestemmelser, herunder en afvikling af de bestemmelser, der har til formål at fremme a-kraften i Europa. I princippet var alle de politiske partier enige om, at reform af Euratom var nødvendig, men de fleste af dem mente ikke, at tidspunktet var rigtigt. Nu hvor den ny Forfatningstraktat er stillet i bero ind til videre, gælder dette ikke længere. Forhåbentlig kan konferencen sætte Euratom-traktaten på den politiske dagsorden og motivere politikerne i Danmark til at satse på en fælleseuropæisk konference om revision af Euratom".

Regeringens energispareplan

Ikke overraskende er NOAH stærkt kritisk over for den nuværende regerings energistrategi. I en kommentar til energispareplanen fra december 2004, der har en ambition om at spare 1 % pr år hos forbrugerne de næste 6 år, skrev NOAHs Energigruppe bl.a.:

"De opstillede mål er forbløffende lidt ambitiøse set i forhold til de energipolitiske udfordringer, som opridses i starten af handlingsplanen. Her omtales bl.a., at vi skal mindske afhængigheden af de fossile brændsler samt stræbe imod kraftige reduktioner af udledningerne af drivhusgasser.

Målsætningen bliver endnu mere absurd, hvis den ses i forhold til de potentialer, der opridses i handlingsplanen. Her fremgår det, at der er et privatøkonomisk potentiale for energibesparelser på hele 42 procent allerede frem til år 2015. Herudover gør handlingsplanen intet forsøg på at kortlægge de samlede potentielle muligheder for energibesparelser og energieffektivisering.

Det er ydermere dybt kritisabelt, at energisparehandlingsplanen fuldstændigt forbigår transportområdet, som allerede i 2003 stod for 28,5 procent af de samlede CO₂-udledninger. Denne andel forventes tilmed at stige i de kommende år.

De økonomiske udgangspunkter for planen er efter NOAHs mening både løse og dybt problematiske.

Herudover indeholder energispareplanen ingen mål overhovedet, når det drejer sig om at effektivisere selve energisystemet, men handler udelukkende om forbrugsleddet. Dette er så meget mere bemærkelsesværdigt, når man tager i betragtning, at flere analyser har vist, at der netop her er meget store besparelser at hente.

Overordnet må man sige, at den fremlagte energisparehandlingsplan er langt mere bagstræberisk end fremsynet. Den er fuld af fine ord og stor retorik, men indholdsmæssigt halter den uendelig langt bagud for den virkelighed, vi befinder os i. Denne såkaldte plan vil gøre det yderst vanskeligt for Danmark at skære føleligt ned på udledningerne af drivhusgasser og på længere sigt omstille energiforsyningen til ikke fossile energikilder.”

NOAH går i flæsket på politikerne

Folketingsvalget i januar 2005

Op til folketingsvalget gjorde NOAH noget, vi ikke plejer: Vi blandede os i partipolitik og opfordrede til ikke at stemme på den siddende regering. Vi skrev bl.a.:

”Ikke kun rygere, men alle vælgere, burde møde denne etiket på stemmesedlen til det kommende valg. Med frigivelsen af en liste på 94 miljøskadelige tiltag forsøger NOAH at bringe noget proportion ind i en valgkamp, hvor regeringen i elvte time desperat forsøger at rette op på et blakket ry som den mest miljøfjendtlige regering i nyere tid. Udnævnelsen af Connie Hedegaard skal ses i dette lys, ligesom regeringen i valgkampen med rund hånd har lovet samlet en milliard kroner til miljøet over de næste 4 år. Der nævnes intet om, hvorfra disse penge skal tages, og om det er penge, regeringen alligevel ville være forpligtet til at bruge som følge af EU-krav på natur- og vandkvalitetsområdet!

I løbet af VK-regeringens godt treårige levetid har NOAH som nævnt løbende registreret tiltag der på den ene eller anden måde forringer miljøets tilstand eller menneskers sundhed. Listen er ikke en fuldstændig oversigt over regeringens natur- og miljøfjendtlige politik, men blot en række eksempler. Men dette til trods blev listen ganske omfangsrig med ikke mindre end 94 beskrivelser.

VK-regeringen har ikke taget udfordringen om en bæredygtig udvikling alvorligt. Listen viser tværtimod, at regeringen systematisk har fjernet drifts- og privatøkonomiske incitamenter til at mindske miljøbelastningen. Også de overordnede strategiske miljøsyn er blevet fjernet bid for bid. F.eks. var afskaffelsen af miljøvurderingen af finansloven, en af de første handlinger regeringen foretog sig på miljøområdet. Senere kom der forringelser i Planloven, Naturbeskyttelsesloven og Miljøbeskyttelsesloven.”

VK-regeringen har ikke taget udfordringen om en bæredygtig udvikling alvorligt. Listen viser tværtimod, at regeringen systematisk har fjernet drifts- og privatøkonomiske incitamenter til at mindske miljøbelastningen. Også de overordnede strategiske miljøsyn er blevet fjernet bid for bid. F.eks. var afskaffelsen af miljøvurderingen af finansloven, en af de første handlinger regeringen foretog sig på miljøområdet. Senere kom der forringelser i Planloven, Naturbeskyttelsesloven og Miljøbeskyttelsesloven.”

Stop Bush

En bred vifte af organisationer, herunder NOAH, gik sidste sommer sammen om initiativet ”Stop Bush”, som kulminerede i en stor demonstration foran den amerikanske ambassade den 6. juli 2005. NOAHs sekretariatsleder Kim Ejlertsen talte her til forsamlingen om USA's miljøpolitik og sagde:

”Fra NOAH's amerikanske søsterorganisation i Friends of the Earth hører vi, at Bush alene i 2004 gennemførte 150 svækkelser af miljølovgivningen i USA. Reguleringen af forurenende virksomheder er bevisligt blevet en hel del lempeligere under Bush og nu er

turen så kommet til 24 millioner hektar naturområder, der åbnes for vejbyggeri, skovning, minedrift og olieeftersøgning.

USA står også i spidsen for en WTO-retssag mod EU der skal tvinge os europæere til at købe USA's genmodificerede mad. Men det mest groteske er USA's rolle i de internationale klimaforhandlinger. Når George Bush senere i dag mødes med de andre G8 lande står klimaforandringerne og den globale opvarmning højt på dagsordenen. Tony Blair har bragt emnet på bane. Det sker i lyset af stigende temperaturer, gletchere der smelter, stigende vandstand i havet, et mere ekstremt vejr, og udsigten til tab af arter pga. ændrede betingelser for klodens planter og dyr.

Dag for dag vokser mængden af videnskabelige udsagn om, at det vi alle er vidne til er menneskeskabte klimaforandringer. Men det til trods siger Bush, at det videnskabelige grundlag er mangelfuldt og at amerikanske interesser må gå forud for bekæmpelsen af de globale klimaforandringer. Bush lytter først og fremmest til sine venner fra olieindustrien.

Han ser bort fra de miljømæssige, sikkerhedsmæssige, økonomiske og beskæftigelsesmæssige fordele, der kan opnås ved at sætte energibesparelser og vedvarende energi i centrum. Og han ser bort fra, at hvis der handles for sent på klimaområdet vil det føre til ufattelige økonomiske, økologiske og sociale tab. Han ser også bort fra, at USA kun udgør 4% af verdens befolkning, men står for hele 25% af den globale udledning af drivhusgasser.

Lækkede dokumenter forud for G8-mødet viser, at Bush ved mødet fortsat vil forsøge at skabe tvivl om det videnskabelige grundlag og slet ikke acceptere bindende CO₂-målsætninger, hvis de blot ligner Kyoto-aftalen. Samtidig har Bush bebudet, at det er på tide at USA får sat gang i byggeriet af nye a-kraftværker.

Man græmmes ved at tænke på, hvordan USA via en enorm lobbyindsats udvandede Kyoto Protokollens CO₂-målsætninger og fik indført de såkaldt fleksible mekanismer. Derefter nægtede USA alligevel at skrive under.

Verden over tager miljøorganisationer afstand fra Bush-regeringens kortsynede, ignorante og umoralske politik. En politik der først og fremmest vil gå ud over verdens fattigste og svage. Vi kræver Klima-retfærdighed i den betydning, at alle mennesker og nationer har krav på en lige andel af det globale CO₂-råderum. De rige har ansvaret forulykkerne – de rige må derfor gå forrest med løsningen af problemerne.

For lande som Danmark, G8 og de fleste EU-lande betyder klima-retfærdighed at vi skal levere CO₂-reduktioner over de næste årtier på mellem 80 og 90% samtidig med at udviklingslandene tilbydes hjælp til at følge en mindre miljødestruktiv vej, end den vi følger og har fulgt.

Først med Ruslands ratifikation i februar i år trådte Kyoto Protokollen i kraft. Det efterlod USA isoleret og det giver nu indenrigspolitiske dønninger. Flere end 150 borgmestre for mere end 32 millioner amerikanere fra hele USA, vil ikke være med til at USA lukker øjnene for sit globale klima-ansvar og de har nu vedtaget Kyoto-lignende CO₂-reduktionsmålsætninger.

Bush og hans regering er uden for pædagogisk rækkevidde på klimaområdet. Derfor er der ingen grund til, at de andre lande i G8 bøjer af og indgår udvandede kompromisser med Bush, i form af manglende CO₂-målsætninger og øget brug af a-kraft. NOAH såvel som vores internationale netværk Friends of the Earth International opfordrer derfor G8 mødet til at isolere Bush og gøre fælles sag med de lande - inklusive Kina og Indien - som ser behovet for hurtig handling.

Miljøfarligt affald

Eksport af atomaffald

Den 29. september 2005 blev der afholdt en international pressekonference i Wien som optakt til en fælleseuropæisk kampagne mod det Internationale Atomagenturs (IAEA) og EUs initiativ for at udvikle "nye løsninger" for opbevaring af højradioaktivt affald. IAEA foreslår et internationalt lager, mens EU fokuserer på udviklingen af regionale atomaffaldsdepoter. Den eneste realistiske lokalisering for begge initiativer finder man i Sibirien.

Pressekonferencen blev organiseret af Nuclear Waste Watch - et internationalt netværk af miljøorganisationer koordineret af Austrian Institute for Applied Ecology - og Friends of the Earth Europe. Udover en repræsentant for NOAH var der også NGO repræsentanter tilstede fra Holland, Tjekkiet, Ungarn, Litauen, Rumænien og Sverige. Under konferencen blev en resolution, underskrevet af mere end 50 miljøorganisationer, præsenteret for offentligheden. Resolutionen opfordrer parlamentsmedlemmer og regeringer over hele Europa til ikke at tillade eksport af atomaffald til fattige lande der har mindre eller dårligt organiseret modstand mod denne idé.

NOAHs energigruppe udtalte: "Initiativet fra IAEA og EU er forkasteligt på alle mulige niveauer: Ikke blot er det ubæredygtigt, men også farligt og uetisk. For det første er det usandsynligt, at denne skrøbelige og ustabile region vil være i stand til at håndtere en enorm mængde giftigt affald. For det andet vil risikoen for atomspredning stige dramatisk. For det tredje er dette initiativ i modstrid med alle de grundlæggende principper for det europæiske samarbejde, fordi det er så udemokratisk, unfair og uigennemsigtigt.

Overvejelserne bag konceptet kan sammenfattes til "ude af øje, ude af sind". Og sidst, men ikke mindst: Hvordan skal den vedvarende energi nogensinde opnå lige konkurrencevilkår på de europæiske elektricitetsmarkeder, hvis atomkraftindustrien får lov til at dumpe sit atomaffald, hvor det vil? Affaldsproblemet er atomkraftens største hæmsko. Det burde løses af de europæiske atomkraftproducerende lande på deres egne territorier".

Læs mere på <http://www.nuclear-waste-watch.org> .

Planlovgivning

Giftgrunde og grænseværdier

Regeringen havde i 2005 et kreativt forslag til, hvordan der bliver færre giftgrunde i Danmark. Oven i købet billigt og uden at nogen fik snavsede fingre af at grave. Forslaget gik ud på ved et pennestrøg at reducere antallet af giftgrunde ved at hæve grænseværdierne for visse miljøgifte (bl.a. bly og PAH). Dette står ellers i direkte modstrid med udtalelser fra Miljøministeriet fra 2004, som lægger op til at sænke grænseværdier for netop bly og PAH.

I en pressemeddelelse kritiserede NOAHs Aktualitetsgruppe miljøministeren for at sende sorteper videre til kommende generationer "som en værtshusgæst, der løber fra regningen sidst på natten".

Bilka-sagen

I 2001 afgjorde Vestre Landsret, at Bilka i Horsens var ulovligt opført, idet planloven ikke var overholdt. I 2004 stadfæstede Højesteret dommen, og så stod miljøministeren med et problem: Hvad skulle konsekvensen af dommen være? For en borger, der havde opført en carport ulovligt, ville der ikke være meget andet at gøre end at rive carporten ned. Men dette projekt var jo

godkendt af lokalpolitikere, godt nok i strid med loven, men alligevel ...

Heldigvis har miljøminister Connie Hedegaard den holdning, at vi alle er lige for loven, og hun erklærede på et tidligt tidspunkt, at en retlig lovliggørelse uden om planloven ikke kunne komme på tale. Det skulle med andre ord ikke være muligt at få tilgivelse, når man nu vidste man ikke kunne få tilladelse. Denne udtalelse blev desværre brugt af regeringen til at tage sagen fra miljøministeren (som selv nægtede at erklære sig inhabil) og flytte den over i Justitsministeriet, hvor man tilsyneladende har et mere pragmatisk syn på, hvorvidt loven er lige for alle.

NOAHs Trafikgruppe har i maj 2005 blandet sig i debatten ved bl.a. at gå i kødet på den VVM-undersøgelse, som Horsens Kommune har udarbejdet omkring projektet, og påvist graverende fejl.

Genmodificerede fødevarer

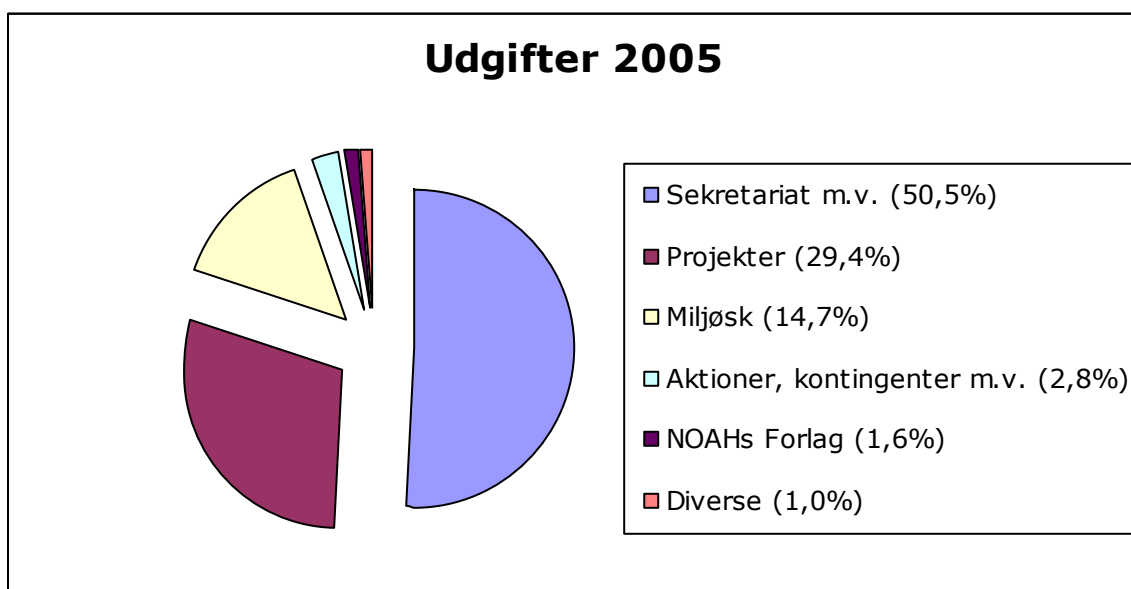
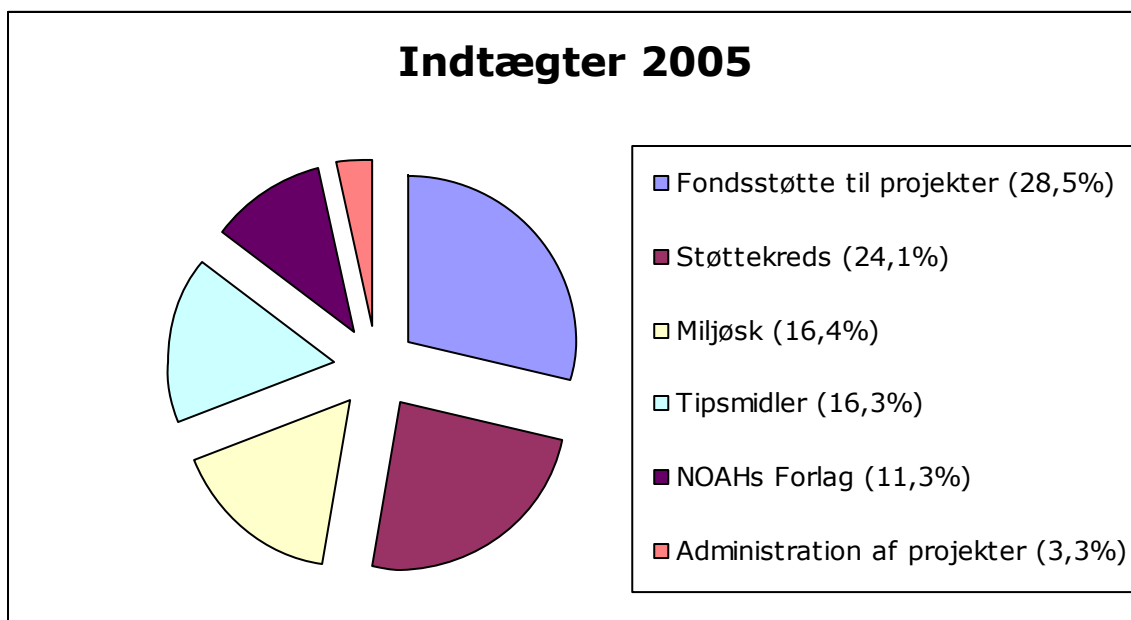
Ved WTO-mødet i Hong Kong den 14. december 2005 overdrog repræsentanter fra bl.a. Friends of the Earth International 135.000 underskrifter mod genmodificerede fødevarer fra USA, Canada og Argentina. FoE-Europe's handelskampagneleder Alexandra Wandel sagde:

"Verdenshandelsorganisationen (WTO) burde have modet til at fortælle europæerne at frihandel går forud for deres sikkerhed, og at de vil blive tvunget til at spise genetisk modificerede fødevarer, hvad enten de vil eller ej. WTO er det forkerte sted at afgøre hvad vi skal spise og hvordan vi skal beskytte miljøet. Det er på tide de får fingrene væk fra vores fødevarer! "

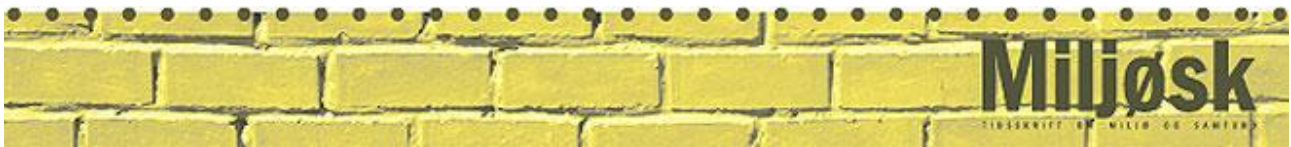

NOAHs økonomi i 2005

Regnskabet for 2005 er præget af, at færre projekter blev afsluttet end i 2004, og derfor ser det ud som om der var mindre aktivitet. Støttekredsen har tilsyneladende stabiliseret sig på et højere niveau end for bare få år siden. Samtidig er driften af NOAHs Sekretariat blevet billigere. Indtægterne fra Forlaget er steget, ikke mindst på grund af et særtilbud på tre fødevarebøger.

Kopi af revideret regnskab kan rekvireres på NOAHs sekretariat.

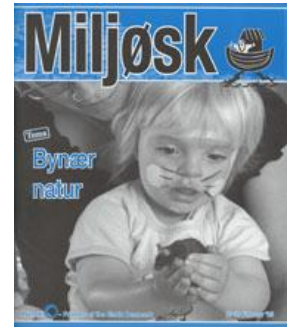

Miljøsk nr. 38: Bynær natur

Bortset fra landbrugets uanstændige ødelæggelse af den danske natur er der efterhånden kommet styr på en del i Danmark. Således er forureningen sat i system med grænseværdier for det meste. Måske bortset fra trafikken og de ca. 100.000 kemikalier industrien har "foræret os", men det er en anden historie.

Ænderne i Damhussøen lever dog på bekostning af andre ænder rundt omkring i verden.

Produktionen af varer til os danskere giver anledning til en masse forurening. Den forurening som tidligere gjorde det umuligt for ænder at leve i Damhussøen, er nu flyttet uden for landets grænser. Den danske indsats har i de sidste år været tiltagende pinlig. Desværre uden at vælgerne har straffet de ansvarlige. Vores alibi har været eksport af grøn teknologi og en sikker tro på, at den danske stat ikke direkte støttede miljøødelæggelse i andre lande. Sådan er det bare ikke!

Miljøsk nr. 39: Kloden sveder

Der er vel ikke et menneske i den vestlige verden der ikke har hørt om konsekvenserne, de stigende mængder af drivhusgasser i atmosfæren vil medføre. Alligevel syntes energiforbruget at stige støt.. Den danske regering satses ikke på vedvarende energi. Det kan godt være, at det er en gammel travet at hive vindmølleeventyret frem, men Danmark har her en milliardindustri, der bliver forsømt. Der er faktisk store penge at hente i at være førende med teknologi og know-how inden for vedvarende energi. Vi skal både investere i konkrete projekter men også i uddannelse og forskning inden for dette felt. Vi tjener allerede gode penge på vindmølleindustrien, og når oliepriserne bliver ved med at stige, vil vi altså kunne tjene endnu mere på vedvarende energi. Ud over, at det er moralsk forkasteligt ikke at gribe ind, er det altså også dumt rent økonomisk ikke at satse på den vedvarende energi. En ny økonomi må tage over i stedet for den gamle der er baseret på fossile brændsler, og denne satsning kan være med til at sikre hvor fremtidig velfærd.

Miljøsk nr. 40: Kommunalreform

Ved at flytte forvaltningen af store dele af miljølovgivningen fra amter til kommuner kan det resultere i at de mindre enheder ikke har den nødvendige ekspertise. Fordelingen af opgaver inden for stat, region og kommune viser sig også at have problemer, hvor man før havde samlet en ekspertise i amterne bliver de nu fordelt på en ny måde. I stedet for at sprede ekspertisen inden for miljøområdet burde man nok samle den for at systemet bliver mere effektivt. Ideelt set burde miljølovgivningen fungere og administreres ens over hele landet. Nogle kommuner bør kunne vælge at gøre en ekstra indsats, men der skal ikke være kommuner der har et slapt tilsyn og forvaltning af miljølovgivningen for de på den ene eller anden måde syntes at se en økonomisk fordel deraf. Strukturreformen bliver et så omfattende projekt, at det er hovedløst at sætte i værk, hvis man ikke er sikker på, at det vil forbedre forvaltningen af miljølovgivningen. Vi er ikke sikre på, at en sådan forbedring vil finde sted - man kan faktisk frygte endnu dårligere forhold.

Miljøsk nr. 41: Byg bedre

Økologiske parcelhuse bør sammenlignes med konventionelle parcelhuse og ses som et fornuftigt udviklingsskridt og som katalysator for billigere, sunde og grønne boliger, selvom svanemærket samtidig signalerer at langt mere kunne gøres.

De svanemærkede parcelhuse må forventes at kunne nyde en del medvind, da efterspørgslen efter nye bynære énfamiliehuse er enorm i øjeblikket. Det skyldes bl.a. lav rente og god økonomi hos de byboere, som er trætte af forurening og støj i byerne.

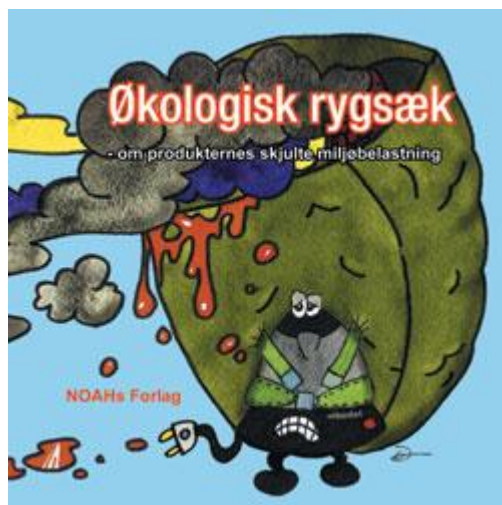
Egotopia med et snært af miljø er nu til at betale, kan leveres klart til indflytning, er socialt accepteret og måske ligefrem lidt smart blandt de pladshungrende lysegrønne familier i byen. Men skal Egotopia flyttes yderligere i retning af Økotopia skal familierne flytte mere end deres seng. Transporten fra Egotopia til og fra job skal reduceres betydeligt således at de økologiske bosamfund udvikler sig til rigtige byer med lokale arbejdspladser med vidtgående lokal selvforsyning frem for at penge, mad og oplevelser hentes i bil fra fjernliggende destinationer.

Økologisk rygsæk – om produkternes skjulte miljøbelastning

Vi ved, at bilen forurener, når den kører. Vi ved, at mobiltelefonen forurener, når vi smider den i skraldespanden, men vi ved meget lidt om den omfattende forurening, der knytter sig til produkternes fremstilling - det der kaldes produktets økologiske rygsæk.

I et praktisk og teoretisk forløb om økologisk rygsæk gør dette undervisningsmateriale det muligt for eleverne at vælge dagligdags ting - en cykel, en kaffemaskine, en stol - skille tingene ad i materialedele, selv identificere materialerne og endelig beregne produktets økologiske rygsæk. For en lille klipsemaskine er rygsækken f.eks. ca. 17 kg. Der er arbejde både til hånden og hjernen.

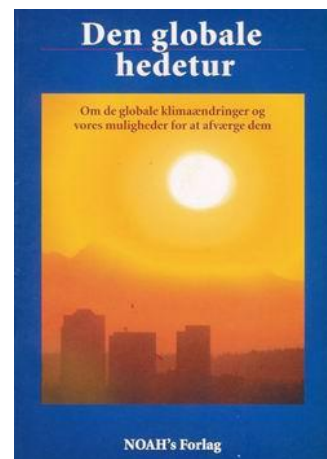
At gøre den miljøbelastning synlig, begribelig og målelig for de unge er en forudsætning for, at de kan 'se' problemerne og for, at de kan bestemme sig til at gøre noget systematisk ved det som privatpersoner, borgere og i et professionelt virke..

Målet med undervisningsmaterialet er selvfølgelig ikke blot at påvise, at 'vi forurener', men i lige så høj grad at lægge op til debat om de miljømæssige og samfundsmæssige ændringer som eleverne – hvad enten de vil det eller ej – vil blive en del af. En naturlig forlængelse af forløbet er en diskussion af hvordan disse meget store rygsække kan gøres mindre. Til at få gang i debatten er der 4 provokerende debatoplæg.

"Økologisk rygsæk" er et undervisningsmateriale, der henvender sig til 8. – 10. klasse, 1. g. (NVG) og lignende niveauer. Undervisningsmaterialet består af en elevbog og en CD. Elevbogen er på 36 sider. CD'en indeholder to mapper: 'Elevmappen' og 'Lærerens mappe'.

Andre nyere udgivelser

NOAHs Sekretariat:

Nørrebrogade 39, 1., 2200 København N
Tlf.: 3536 1212, fax: 3536 1217

E-mail:

noah@noah.dk

Hjemmeside:

www.noah.dk